

SYLWESTER SMOLEŃSKI

Alcide De Gasperi University of Euroregional
Economy in Józefów, Poland

s.smolenski@wp.pl

ORCID: 0000-0002-3450-0172

“ALL TOGETHER TO PROTECT YOU” – UNIJNA GRUPA ZADANIOWA ATLAS

“ALL TOGETHER TO PROTECT YOU” – ATLAS NETWORK, EUROPEAN SPECIAL INTERVENTION UNITS

STRESZCZENIE

29 września 2022 r. odbyła się konferencja naukowa z okazji jubileuszu XX-lecia powstania Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie. Zbieżność ideowa tematu przewodniego wyżej wymienionej konferencji – *Only if united we are strong* i motta unijnej grupy zadaniowej ATLAS – *All together to protect you*, zainspirowała autora do skrótowego przypomnienia historii polskich jednostek kontrterrorystycznych oraz przybliżenia historii powstania, idei i funkcji grupy ATLAS. W szczególności zwrócono uwagę na korzyści płynące dla poszczególnych członków organizacji z uczestnictwa w ATLAS-ie.

KEYWORDS: SAFETY. counter-terrorism, anti-terrorism, police, ATLAS, BOA

SŁOWA KLUCZOWE: bezpieczeństwo, kontrterroryzm, antyterroryzm, policja, ATLAS, BOA

WSTĘP

Dynamiczny rozkwit cywilizacji, jaki obserwujemy na przełomie XX i XXI w., generuje rozwój nie tylko pozytywnych zjawisk. Wraz z rozwojem cywilizacyjnym nieustannym zmianom podlegają również towarzyszące nam zagrożenia – w tym zagrożenia terrorystyczne. Umiejdzynarodowienie terroryzmu oraz ukierunkowanie go na cywilów stworzyło organizacjom terrorystycznym nowe możliwości oddziaływania na społeczność międzynarodową (Goździewski, 2020, s. 216). Dodatkowo we wciąż „kurczącym się” świecie nie sposób odizolować się od tego typu zagrożeń, o których do niedawna często mówiliśmy, że nas nie dotyczą, bo występują tylko w odległych od nas rejonach świata. W związku z rozwojem m.in. środków transportu oraz rosnącymi powiązaniem różnych sfer życia realnego z cyberprzestrzenią, twierdzenia o zagrożeniach w 100% nas nie dotyczących już dawno straciły zasadność (Smoleński, 2022, s. 344).

W takich okolicznościach kluczowego znaczenia nabierają m.in. narodowe i ponadnarodowe systemy przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym (w tym o charakterze terrorystycznym) i zwalczania ich skutków. Przy czym należy zdawać sobie sprawę, że niezależnie jak dobry (sprawny) będzie nasz system, tak naprawdę nie sposób w pełni zabezpieczyć się przed wszelkimi zagrożeniami. Można jednak i należy usiłować im zapobiegać i przygotowywać się na przeciwdziałanie im i ich skutkom gdy już wystąpią. Jednocześnie należy jednak liczyć się z faktem, że gdy zagrożenie wystąpi, jego skala, natężenie, złożoność i specyfika mogą sprawić, że siły i środki, jakimi dysponujemy, mogą okazać się niewystarczające.

Wysoce istotnego znaczenia nabiera więc współpraca zarówno wewnątrzkrajowa, jak i międzynarodowa. Można wręcz stwierdzić, że myśl zawarta w temacie przewodnim międzynarodowej konferencji naukowej z okazji jubileuszu XX-lecia powstania Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie (<https://sites.google.com/view/xx-leciewsgge/strona-glowna>): *Only if united we are strong / Tylko zjednoczeni będziemy silni*, trafnie wskazuje klucz do sukcesu także w obszarze przeciwdziałania i neutralizacji różnych zagrożeń. W tym miejscu warto właśnie podkreślić, że Alcide De Gasperi był entuzjastycznym zwolennikiem współpracy międzynarodowej,

a projekt Europejskiej Wspólnoty Obronnej, który był debatowany w parlamencie włoskim pół wieku temu, dziś powraca (Florek, 2021, s. 328 i 326).

Powyższe wskazanie na niebagatelną wartość współpracy i współdziałania dotyczy także przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Przy czym zwraca tu uwagę zbieżność ideowa tematu przewodniego wyżej wymienionej konferencji (*Only if united we are strong*) i motta unijnej grupy zadaniowej ATLAS, które brzmi: *All together to protect you*. Ta właśnie zbieżność idei konferencji i motta grupy ATLAS zainspirowała autora do przygotowania wystąpienia konferencyjnego i napisania niniejszego artykułu.

Celem konferencji było m.in. poszukiwanie elementów spajających społeczeństwo i grupy zawodowe. Podczas spotkania uczestnicy zastanawiali się, jakie wyzwania prawne, polityczne, społeczne i edukacyjne stawia współczesna i wielokulturowa Europa przed decydentami i obywatelami (<https://wsge.edu.pl/wp-content/uploads/2022/09/Zaproszenie-KONFERENCJA-XX-lecie-WSGE.pdf>). W powyższym kontekście autor stawia dwie tezy:

- unijna grupa zadaniowa ATLAS jest elementem spajającym (specyficzne) grupy zawodowe – jednostki kontrterrorystyczne z państw europejskich,
- unijna grupa zadaniowa ATLAS jest odpowiedzią UE na wyzwania stawiane przez współczesną Europę (i świat), jest odpowiedzią na wzrost zagrożenia terroryzmem, który nie uznaje żadnych granic.

Badania własne, które przyczyniły się do powstania tej pracy, oparto przede wszystkim na metodach analizy i konstrukcji logicznej (Czupryński, Wiśniewski, Zboina, 2017, s. 140).

KRÓTKA HISTORIA POLSKICH JEDNOSTEK KONTRTERRORYSTYCZNYCH

Terroryzm we współczesnym świecie stał się jednym z największych zagrożeń, zjawiskiem budzącym lęk tak indywidualny, wśród obywateli, jak i zbiorowy, wśród całych społeczeństw. Intensyfikacja działalności grup o charakterze terrorystycznym na całym świecie, ogólny rozwój ludzkości, postępująca globalizacja oraz utworzenie Unii Europejskiej – zjednoczenie w jednym

ponadnarodowym organizmie większości krajów kontynentu europejskiego, wszystko to razem sprawiło, że na początku XXI w. dla wielu spośród obywateli Europy zagrożenie terrorystyczne stało się bardziej prawdopodobne i istotne niż np. zagrożenie wystąpienia otwartego konfliktu zbrojnego.

Sytuację powyższą nieco zmienił ponowny wybuch otwartego konfliktu zbrojnego w Ukrainie w lutym 2022 r.^[1] Podkreślić jednak należy, że nie zmniejszył on zagrożenia terrorystycznego w Europie, lecz raczej je dodatkowo eskaluje.

Technologiczny rozwój świata, rozwój środków przekazu oraz środków transportu i podróżowania sprawiły, że terroryzm przestał być problemem tylko nielicznych krajów i narodów, problemem pewnych regionów – współczesny terroryzm stał się problemem globalnym i mogącym dotyczyć każdego człowieka. Terroryści nie uznają bowiem żadnych granic, a postęp techniczny i technologiczny ułatwia im przekraczanie granic fizycznych/geograficznych (Smoleński, 2009, s. 53). To rozprzestrzenianie się terroryzmu z kolei wymusiło rozwój systemów jego zwalczania. Władze państw stanęły bowiem przed koniecznością budowy systemu skutecznej ochrony i obrony przed zagrożeniami terrorystycznymi zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej. Jednym z elementów takiego systemu są pododdziały kontrterrorystyczne (dawniej zwane w Polsce antyterrorystycznymi^[2]), których zadaniem jest utrzymywanie stałej gotowości bojowej do podjęcia skutecznej akcji zarówno przeciwko terrorystom, jak też innym niebezpiecznym przestępcom (Jałoszyński, 2001, s. 9–10).

Historia jednostek kontrterrorystycznych jest więc historią stosunkowo nową. Ich rozwój związany był z licznymi tragicznymi zdarzeniami o charakterze terrorystycznym, które miały miejsce na terenie tzw. wysoko rozwiniętych krajów. Początki tworzenia jednostek tego typu wiążą się ściśle z wydarzeniami, które rozegrały się w Niemczech podczas igrzysk olimpijskich w Monachium w roku 1972. Tragiczne skutki działań podjętych wówczas przez niemiecką policję, która nie była przygotowana do rozwiązywania takich sytuacji, w bolesny sposób udowodniły w praktyce, że istnieje konieczność tworzenia wysoce wyspecjalizowanych jednostek przeznaczonych i przygotowanych do prowadzenia działań specjalnych (Smoleński, 2009, s. 54).

W Polsce pierwszy policyjny pododdział kontrterrorystyczny utworzono w roku 1976 w strukturach ówczesnej Milicji Obywatelskiej (zaledwie cztery

lata po wydarzeniach w Monachium!). Nowo utworzony 47-osobowy Wydział Zabezpieczenia zbudowano w oparciu o fińskie wzorce. Dwa lata później, tj. w roku 1978 powołano do życia Plutony Specjalne przy Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej (dalej ZOMO) w: Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Szczecinie i we Wrocławiu, jako ogniwa wspierające Wydział Zabezpieczenia. Następnie w roku 1980 w wyniku niezbyt przemyślanej decyzji, utworzono Drużyny Specjalne przy jednostkach ZOMO we wszystkich województwach. Ze względu na braki, w szczególności z zakresu odpowiedniego zaplecza szkoleniowego, kadry instruktorskiej itd., tak małe ogniwa specjalne nie miały racji bytu i w większości były specjalne wyłącznie z nazwy. W roku 1985 rozwiązano je, a w miejsce dwóch spośród nich powołano Plutony Specjalne w Rzeszowie i w Białymstoku (Smoleński, 2009, s. 55).

Należy podkreślić, że w chwili gdy polskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych podjęło decyzję o utworzeniu jednostki kontrterrorystycznej (wówczas antyterrorystycznej), w Europie Zachodniej jednostki tego rodzaju (w policji albo żandarmerii) posiadało dopiero 10 krajów: Niemcy (GSG-9, SEK), Francja (BRI-BAC, GIPN^[11], GIGN), Austria (Cobra), Finlandia (Karhu), Holandia (BSB), Belgia (ESI Diane), Włochy (NOCS), Dania (AKS), Norwegia (BT Delta) i Szwajcaria (Enzian, Stern, Diamant, GIGG itp.) (<https://www.special-ops.pl/arttykul/jednostki-specjalne/14582,boa-kgp-po-czterdziesiątce>).

Oficjalnie główną przesłanką, która zdecydowała o powstaniu pododdziału, była fala aktów terrorystycznych, jaka przetoczyła się wówczas przez Europę. Uznano, że również w Polsce może dojść do ataku terrorystycznego i aby przygotować się do likwidacji takich zagrożeń, utworzono milicyjną jednostkę specjalną. Należy jednak również pamiętać o złożonej sytuacji społeczno-politycznej w ówczesnej Polsce, w której nie wszyscy Polacy godzili się z panującym ustrojem socjalistycznym i bezpośrednim podporządkowaniem władz państwowych władzy w Moskwie. Sytuacja taka, w szczególności na początku lat osiemdziesiątych XX w., była przyczyną m.in. wielu uprowadzeń samolotów PLL-LOT. Uprowadzenia samolotów na rejsach krajowych traktowano wówczas jako jedną z możliwości emigracji do krajów Zachodniej Europy i otrzymania azylu politycznego.

W latach 1980–1982 było osiem udanych uprowadzeń polskich samolotów oraz 12 udaremnionych. Bezpośrednim tego skutkiem było powiększenie stanu

etatowego Wydziału Zabezpieczenia z 47 do 237 funkcjonariuszy. Przy czym w tzw. skrzydle LOT służyło 140 milicjantów. Ich zadaniem była ochrona przed uprowadzeniem statków powietrznych PLL-LOT na rejsach krajowych. W praktyce zadanie to było realizowane przez dwu-, trzysobowe patrole specjalne znajdujące się na pokładach samolotów (Jałoszyński, 2001, s. 40–41).

Kolejne istotne przeobrażenia nastąpiły w roku 1990, gdy w wyniku przemian polityczno-społeczno-gospodarczych zlikwidowano Milicję Obywatelską, a w jej miejsce powołano policję. W ustawie z 6 kwietnia 1990 r. o policji zapisano wprost, że w skład policji wchodzi wyodrębnione oddziały prewencji i pododdziały antyterrorystyczne (Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o policji, art. 4 ust. 1 pkt 3). W związku z powyższym zapisem nowoobowiązującej ustawy Wydział Zabezpieczenia przemianowano na Wydział Antyterrorystyczny (Komendy Stołecznej Policji), a w miejsce Plutonów Specjalnych utworzono Kompanie Antyterrorystyczne oraz Pluton Antyterrorystyczny powołany przy Komisariacie Policji Portu Lotniczego Warszawa-Okęcie. Zmiany nie ograniczały się wyłącznie do zmian nazewnictwa, ale dotyczyły poważnych reorganizacji w strukturach organizacyjnych, szczególnie tej największej, tj. warszawskiej, jednostki kontrterrorystycznej policji. W jej strukturach powstały sekcje bojowe, sekcja minersko-pirotechniczna przeznaczona do rozbrajania niekonwencjonalnych ładunków wybuchowych (stanowiąca wówczas nowość) oraz komórki logistyczne i sztabowa. W roku 1992 strukturę Wydziału Antyterrorystycznego Komendy Stołecznej Policji rozszerzono dodatkowo o sekcję ds. szkolenia i sekcję negocjacji (wówczas jedyne tego typu komórki organizacyjne w polskiej policji).

Reorientacja polityczna, a przede wszystkim możliwości korzystania z różnych wzorców i doświadczeń skutkowały w kolejnych latach wieloma zmianami w strukturze organizacyjnej warszawskiej jednostki kontrterrorystycznej, która z biegiem lat przekształciła się w komórkę organizacyjną Komendy Głównej Policji, a następnie w Centralny Pododdział Kontrterrorystyczny Policji „BOA”^[IV] (szerzej o historii BOA, Jałoszyński, 2021). To z kolei spowodowało reaktywowanie jednostki kontrterrorystycznej podległej Komendantowi Stołecznemu Policji. Aktualnie na terenie Warszawy stacjonują więc obok siebie dwie jednostki kontrterrorystyczne policji: Centralny Pododdział Kontrterrorystyczny Policji „BOA” oraz Samodzielny Pododdział Kontrterrorystyczny Policji w Warszawie.

Oprócz dwóch wyżej wymienionych jednostek stacjonujących w stolicy Polski, w strukturach Policji w ramach służby kontrterrorystycznej funkcjonuje jeszcze 16 samodzielnych pododdziałów kontrterrorystycznych podlegających bezpośrednio właściwym miejscowo komendantom wojewódzkim policji.

Należy tu jednak zaznaczyć, że choć jednostki kontrterrorystyczne policji szczebla wojewódzkiego podlegają bezpośrednio właściwym komendantom wojewódzkim policji, a warszawska – Komendantowi Stołecznemu Policji, to jednocześnie zgodnie z przepisami wewnętrznymi policji wszystkie stanowią Centralny Odwód Kontrterrorystyczny Komendanta Głównego Policji (dalej COK KGP). Przyjęcie takiego rozwiązania skutkuje tym, że na co dzień jednostki te realizują swoje zadania na rzecz i polecenie właściwych miejscowo komendantów wojewódzkich bądź Komendanta Stołecznego Policji, ale w sytuacji wystąpienia poważnego zagrożenia o charakterze terrorystycznym albo zaistnienia konkretnego zdarzenia, stosownie do potrzeb, całością policyjnych sił kontrterrorystycznych – czyli siłami COK KGP będzie dowodzić dowódca BOA lub jego zastępca. Przy czym należy zwrócić uwagę, że nie dotyczy to dowodzenia na poziomie taktycznym, czy nawet operacyjnym. Dowódca BOA/COK KGP odpowiada bowiem za kierowanie do działań właściwych sił i środków z pododdziałów kontrterrorystycznych policji i koordynuje ich wykorzystanie. Dodatkowo rekomenduje on dowódcę podoperacji kontrterrorystycznej powoływanego na podstawie policyjnych przepisów w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi.

Zgodnie z treścią paragrafu 4 ust. 1 zarządzenia Komendanta Głównego Policji w sprawie metod i form działania pododdziałów kontrterrorystycznych policji (Zarządzenie nr 26 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 kwietnia 2019 r. w sprawie metod i form działania pododdziałów kontrterrorystycznych policji) uruchomienie COK KGP następuje, gdy realizacja zadań wymaga użycia sił i środków więcej niż jednego pododdziału kontrterrorystycznego policji realizowanych w ramach działań określonych w przepisach w sprawie metod i form przygotowania realizacji działań policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi lub w przypadku ogłoszenia stopnia alarmowego, określonego w art. 15 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Zarządzenie nr 26 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 kwietnia 2019 r., § 4 ust. 1).

W myśl wyżej cytowanego zarządzenia (Zarządzenie nr 26 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 kwietnia 2019 r., § 5 ust. 1–4) policyjne pododdziały kontrterrorystyczne prowadzą działania bojowe lub wsparcie działań ratowniczych. Jednocześnie w zarządzeniu wskazuje się, że działania bojowe realizowane są jako: działania kontrterrorystyczne, działania ratunkowe, działania realizacyjne i działania minersko-pirotechniczne. Przy czym te ostatnie, czyli działania minersko-pirotechniczne, mogą być prowadzone jako element działań kontrterrorystycznych, ratunkowych, realizacyjnych lub wsparcia działań ratowniczych. Z kolei działania ratownicze, o których mowa w kontekście prowadzonego „wsparcia działań ratowniczych”, realizowane są na podstawie przepisów o ochronie przeciwpożarowej.

UNIJNA GRUPA ZADANIOWA ATLAS

Jak już wspomniano, współczesny terroryzm nie uznaje granic geograficznych, państwowych czy kulturowych, ani żadnych innych podziałów, które mogłyby stanowić gwarancję bezpieczeństwa. Dzisiejszy terroryzm przenosi „wojny” z odległych regionów do naszych miast. Skuteczne zapobieganie aktom o charakterze terrorystycznym wymaga więc dzisiaj nie tylko przygotowania wewnętrznych służb, tj. zapobiegania atakom i reagowania na nie w ramach państwowych struktur, ale również współdziałania z jednostkami zagranicznymi, zarówno krajów ościennych, jak i w ramach szerszej organizacji. W Europie organizacją taką jest unijna grupa zadaniowa ATLAS (<https://www.special-ops.pl/artykul/trening-i-szkolenie/15152,boa-kgp-u-tek-tycznych-towarzyszy-broni>).

Potrzebę współpracy w obszarze kontrterroryzmu dobitnie i bardzo brutalnie uzmysłowiły zachodniemu światu wydarzenia z 11 września 2001 r. Choć tamte ataki były wymierzone wprost w Stany Zjednoczone Ameryki, uzmysłowiły one pozostałym krajom skalę i realność zagrożenia dla każdego z nich. Unia Europejska zareagowała niemal natychmiast, tworząc ATLAS – organizację zrzeszającą specjalne jednostki interwencyjne państw członkowskich Unii Europejskiej (Olechnowicz, 2015, s. 79–84), a aktualnie z Europy. Bezpośrednim inicjatorem utworzenia grupy była belgijska jednostka specjalna DSU (Directorate of Special Units). Przyjmuje

się, że historia unijnej grupy zadaniowej ATLAS oficjalnie rozpoczyna się od szczytu 15 dowódców europejskich jednostek kontrterrorystycznych w Brukseli w październiku 2001 r., na którym zdefiniowano główne założenia grupy oraz zasady jej funkcjonowania.

Grupa ATLAS została powołana w celu zapewnienia mieszkańcom UE/Europie wysokiego poziomu bezpieczeństwa poprzez wzajemną współpracę, wymianę informacji oraz doświadczeń pomiędzy odpowiednimi siłami policyjnymi. Do jej głównych założeń należy stałe podnoszenie poziomu profesjonalizmu należących do niej jednostek, wzajemne wsparcie, prowadzenie wspólnych projektów oraz operacji, w przypadku zagrożenia terrorystycznego na dużą skalę. Przed powołaniem grupy współdziałanie europejskich jednostek rozwijało się pomyślnie, jednakże z braku ustrukturyzowanych zasad współpracy oraz stałych konsultacji, kontakty te miały zasadniczo charakter dwustronny bądź były ograniczone do niewielkiej liczby państw (Sitko, 2013, s. 44).

Dzisiaj jednym z priorytetów Unii Europejskiej jest walka z terroryzmem. Sprawozdanie UE na temat sytuacji i tendencji w zakresie terroryzmu 2021 oraz ocena zagrożenia UE w dziedzinie zwalczania terroryzmu wskazują, że poziom zagrożenia wynikającego z terroryzmu wciąż pozostaje niezmienny i nadal wysoki. Wymaga to również wysokiego poziomu gotowości jednostek kontrterrorystycznych (<https://www.policija.si/eng/newsroom/news-archive/111596-ljubljana-hosts-the-meeting-of-the-atlas-commanders-forum>).

Aktualnie, po ponad 20 latach od utworzenia grupy ATLAS, należy do niej 38 jednostek kontrterrorystycznych z 31 państw (27 państw członkowskich Unii Europejskiej, trzy kraje stowarzyszone: Norwegia, Szwajcaria i Islandia oraz Wielka Brytania). Wszystkich łączy motto „wszyscy razem, aby was (cię) ochronić”. Podstawowym celem grupy jest ujednoczenie standardów wszystkich europejskich jednostek antyterrorystycznych, tak aby jednostki mogły działać w najlepszy możliwy sposób podczas wspólnych operacji i mogły wypełniać swój mandat prawny do ochrony życia niewinnych przed terroryzmem i brutalną przestępczością (<https://atlas-book.eu>).

Najwyższym organem decyzyjnym unijnej grupy zadaniowej ATLAS jest Forum Dowódców, które spotyka się co pół roku, przy czym wszyscy dowódcy

(jednostek-członków ATLAS-u) mają prawo głosu. Główne zadania grupy ATLAS to:

- podnoszenie profesjonalizmu każdej jednostki specjalnej przeznaczonej do fizycznej walki z terroryzmem, w każdym kraju członkowskim, poprzez bezpośrednią współpracę oraz wzajemne wsparcie,
- wymiana informacji i promocja wzajemnej pomocy państw członkowskich grupy ATLAS, w celu poprawy i lepszej koordynacji działań w obszarze kontrterroryzmu,
- prowadzenie wspólnych projektów w zakresie działań bojowych jednostek kontrterrorystycznych państw członkowskich grupy ATLAS,
- wypracowanie i prowadzenie wspólnych akcji i operacji o charakterze działań bojowych w sytuacjach kryzysowych, zwłaszcza związanych z atakami terrorystycznymi (Szumski, 2018, s. 204–205).

Symbolem grupy jest ATLAS – jeden z tytanów z mitologii greckiej – trzymający na swoich barkach kulę ziemską, umieszczony w środku okrągłej tarczy z napisem u góry „ATLAS”, i mottem grupy na obwodzie tarczy w dolnej części.

Inicjatywa jest na tyle młoda, że w zakresie nazewnictwa w polskojęzycznych publikacjach można jeszcze spotkać jej różne nazwy, w szczególności: grupa ATLAS (Dobrowolska-Opała, 2019), grupa zadaniowa ATLAS (<https://www.csp.edu.pl/csp/aktualnosci/698,ATLAS-podwarszawski-sprawdzian.html>), unijna grupa zadaniowa ATLAS (Sitko, 2013), organizacja ATLAS (Jałoszyński, 2011), płaszczyzna ATLAS (Liedel, 2018, s. 67–79). W literaturze anglojęzycznej przede wszystkim spotkamy nazwę ATLAS Network (Lippay, 2021), co w dosłownym tłumaczeniu oznacza sieć ATLAS i w ocenie autora, biorąc pod uwagę charakter organizacji, taka nazwa byłaby najwłaściwsza. Z drugiej jednak strony – należy przyznać, że w literaturze polskojęzycznej zasadniczo przyjęła się już nazwa „grupa ATLAS”, czasami z rozszerzeniem „zadaniowa” albo/i „unijna” i w obliczu tego oraz aby nie wprowadzać zamieszania w nazewnictwie, autor również posługuje się nazwami „unijna grupa zadaniowa ATLAS” albo w skrócie „grupa ATLAS”.

UDZIAŁ POLSKI W PRACACH GRUPY ATLAS

Co do zasady w pracach grupy ATLAS uczestniczą głównie^[V] centralne jednostki z państw członkowskich odpowiedzialne za fizyczne zwalczanie terroryzmu. Polskę w tym elitarnym gronie reprezentuje Centralny Pododdział Kontrterrorystyczny Policji „BOA”.

Wspólne przedsięwzięcia państw członkowskich w ramach ATLAS-u realizowane są przede wszystkim poprzez prace grup roboczych oraz wspólne ćwiczenia i warsztaty. Zadaniem grup roboczych jest wypracowanie optymalnych, możliwych do implementacji w każdym państwie UE, zasad taktycznych i procedur postępowania podczas aktów terroru, tak aby możliwe było prowadzenie wspólnych działań bojowych, gdy zajdzie taka potrzeba.

Szumski w roku 2018 wskazywał, że BOA było wówczas członkiem pięciu grup roboczych:

- BUILDINGS – koncentruje się na działaniach bojowych w budynkach;
- C2 (Commandcontrol) – skupia się na dowodzeniu działaniami policyjnymi w przypadku wystąpienia zdarzenia o charakterze terrorystycznym;
- ENTRY – zajmuje się wypracowywaniem najlepszych metod pokonywania przeszkód budowlanych podczas działań bojowych;
- NEGOTIATION (Polska była jednym z inicjatorów utworzenia tej grupy) – przedmiotem jej zainteresowania jest wymiana informacji z zakresu realizacji negocjacji policyjnych;
- CBRN (broń chemiczna, biologiczna, radiologiczna i nuklearna) – zajmuje się przypadkami ataków terrorystycznych z wykorzystaniem broni masowego rażenia (Szumski, 2018, s. 205).

Informacja powyższa nie prezentuje jednak kompletu grup i forów funkcjonujących w ramach organizacji. Austriackie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w roku 2021 wskazywało (https://bmi.gv.at/magazin/2021_09_10/Spezialeinheiten.aspx), że w ramach ATLAS-u funkcjonują cztery grupy ekspertów: *EG Naval* – zajmująca się zagrożeniami terrorystycznymi na morzu, *EG Transport* – zajmująca się zagrożeniami terrorystycznymi w transporcie publicznym/masowym, *EG Aircraft* – zajmująca się zagrożeniami terrorystycznymi w samolotach/transporcie lotniczym

i *EG Building* – zajmująca się problematyką działań bojowych w budynkach. Oprócz wyżej wymienionych grup eksperckich w ATLAS-ie funkcjonuje siedem forów tematycznych: *Entry* – możliwości penetracji obiektów/metody pokonywania przeszkód budowlanych podczas działań bojowych, *C4* – dowodzenie wspólną operacją (wspólne dowodzenie i język operacji), *Sniper* – strzelectwo precyzyjne i długodystansowe, *Nego* – negocjacje, *Medic* – opieka medyczna w strefach zagrożenia (medycyna pola walki) oraz *Rapid Response* – szybka, taktyczne zespoły szybkiego reagowania taktycznego oraz *Drones*, która teraz jest częścią forum *Innovation*, zajmująca się nie tylko dronami, lecz także innymi innowacjami technologicznymi, takimi jak robotyka i sztuczna inteligencja.

Niewątpliwym sukcesem BOA jest fakt, że po serii wspólnych treningów strzelców wyborowych polska jednostka przewodniczy aktualnie forum *Sniper* (<https://policja.pl/pol/aktualnosci/182039,Cwiczenia-grupy-ATLAS.html>)

Jak widać z powyższego, grupa ATLAS cały czas ewoluuje oraz dostosowuje się i swoje działania do wciąż zmieniającego się świata i zmieniających się zagrożeń.

Ćwiczenia i warsztaty realizowane w ramach unijnej grupy zadaniowej ATLAS służą przede wszystkim przeciwiczeniu i zgrywaniu wspólnych działań w obliczu różnych sytuacji kryzysowych o charakterze terrorystycznym (według różnych scenariuszy) oraz wymianie doświadczeń i informacji pomiędzy funkcjonariuszami europejskich jednostek kontrterrorystycznych.

Standardowym miejscem realizacji takich ćwiczeń są obiekty mogące stanowić potencjalne cele zamachowców – obiekty publiczne o dużym natężeniu ruchu, takie jak np. dworce kolejowe, lotniska, stacje metra, centra handlowe, w szczególności duże centra handlowe. Takie miejsca zapewniają organizatorom zamachu wysoką liczbę ofiar niezależnie od użytej broni (broń automatyczna, ładunki wybuchowe, gazy trujące, a nawet zwykła broń biała), trudną do opanowania panikę i chaos utrudniające niesienie pomocy, a co za tym idzie dużą efektywność ataku oraz spektakularność – w tym medialną, a więc w konsekwencji zwiększenie poczucia braku bezpieczeństwa w społeczeństwie i w efekcie szerzenie terroru (<https://www.special-ops.pl/artykul/trening-i-szkolenie/15152,boa-kgp-u-tek-tycznych-towarzyszy-broni>). Miejsca takie ze względu na ich specyfikę i realizowane funkcje (w tym konieczność

umożliwienia dostępu do nich licznym „klientom”) są jednymi z najbardziej wrażliwych celów. Są one podatne na ataki z użyciem najróżniejszej broni i różnych innych niebezpiecznych narzędzi i przedmiotów. Dodatkowo są one atrakcyjne nie tylko dla terrorystów, lecz także dla ludzi z różnymi problemami psychicznymi – niestabilnych emocjonalnie i psychicznie.

Miejsca takie często wyposażone są w monitoring, który po fakcie (albo w trakcie realizacji działań kontrterrorystycznych) stanowi nieocenione źródło informacji dla służb policyjnych i prokuratury, a następnie sądu. Ten sam monitoring może jednak również stanowić doskonałe źródło materiałów wideo pozwalających organizatorom zamachu na dodatkowe nagłośnienie i szerokie upublicznienie makabrycznego czynu, np. poprzez internet i social media – co dodatkowo wspomaga wspomniany powyżej zamierzony efekt szerzenia terroru.

Pomimo właściwie zorganizowanych: monitorowania, ochrony i systemu technicznych zabezpieczeń niemal niemożliwe jest pełne zabezpieczenie się przed potencjalnym zamachem o charakterze terrorystycznym w tego typu obiektach – zawsze musi to być jakaś wypadkowa pomiędzy bezpieczeństwem, a funkcjonalnością/użytecznością obiektu. Sytuację dodatkowo komplikuje częste zintegrowanie takich obiektów – centra handlowe niejednokrotnie połączone są w jedną całość z dworcami kolejowymi i autobusowymi, co niezwykle utrudnia ich zabezpieczenie (Boćkowski, 2017, s. 32).

Przykładem takiego połączenia wielu różnych obiektów o dużym natężeniu ruchu osobowego może być rejon warszawskiej Galerii Wileńska z wielopoziomowym i wielostanowiskowym ogólnodostępnym garażem samochodowym. Galerii, która współfunkcjonuje z dworcem kolei mazowieckich Warszawa Wileńska, stacją metra linii M2 i otoczona jest przystankami linii tramwajowych i autobusowych, w tym autobusowej komunikacji podmiejskiej, z systemem przejść podziemnych pomiędzy tymi obiektami i pod skrzyżowaniem ul. Targowej i al. Solidarności. W takiej sytuacji można tylko starać się zabezpieczać jak najlepiej, utrzymywać gotowość do działań i stale ćwiczyć reagowanie w tego typu obiektach, tak aby w chwili potrzeby działania służb realizowane były w jak najbardziej sprawny i efektywny sposób.

Podsumowując temat udziału Polski w pracach grupy ATLAS należy podkreślić, że Polska/Centralny Pododdział Kontrterrorystyczny Policji BOA

jest pełnoprawnym i czynnym członkiem unijnej grupy zadaniowej ATLAS, uczestniczy w wielu przedsięwzięciach realizowanych w ramach grupy, a często jest organizatorem bądź współorganizatorem poszczególnych przedsięwzięć realizowanych w ramach działań tej organizacji tak na terenie kraju, jak i poza granicami RP. Potwierdzeniem wysokiego poziomu przygotowania do działań polskiej jednostki kontrterrorystycznej oraz doceniania jej wartości na forum międzynarodowym może być fakt, że coraz częściej to nie BOA zabiega o uczestnictwo w międzynarodowych przedsięwzięciach, ale jest zapraszane przez zagranicznych partnerów do współdziałania w szkoleniach, albo wręcz proszone o zorganizowanie szkoleń, warsztatów czy ćwiczeń.

PODSUMOWANIE

Uczestnictwo w unijnej grupie zadaniowej ATLAS stwarza jednostkom kontrterrorystycznym z całej Europy unikalne możliwości wymiany doświadczeń i wzajemnego korzystania z dorobku i doświadczeń praktycznych czołowych europejskich sił służących fizycznemu zwalczaniu terroryzmu, w tym prezentowania na forum międzynarodowym własnych osiągnięć w tym zakresie (Szumski, 2018, s. 212). Współpraca taka niewątpliwie daje wymierne efekty w postaci wiedzy i doświadczeń nabywanych w trakcie wspólnych ćwiczeń i warsztatów, wpływa korzystnie na poziom wyszkolenia, zarówno indywidualnego poszczególnych funkcjonariuszy, jak i całych jednostek. Dodatkowym, bardzo istotnym atutem współpracy w grupie ATLAS, oprócz kwestii szkoleniowych, jest możliwość zwrócenia się o bezpośrednią pomoc do innego państwa członkowskiego (państw członkowskich) w sytuacji wystąpienia zdarzenia o charakterze terrorystycznym w skali, natężeniu czy specyfice, z którymi dane państwo członkowskie nie byłoby w stanie poradzić sobie wyłącznie swoimi siłami i środkami.

Jednocześnie należy zaznaczyć, że z drugiej strony można dzisiaj stwierdzić, iż nienależenie do tej organizacji powoduje w praktyce wykluczenie z wymiany doświadczeń i uczestnictwa w ważnych przedsięwzięciach szkoleniowych z obszaru przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych na arenie europejskiej.

W niniejszym artykule potwierdzone zostały postawione na wstępie hipotezy, że:

- unijna grupa zadaniowa ATLAS jest elementem spajającym specyficzne (wysoce specjalistyczne) grupy zawodowe – jednostki kontrterrorystyczne z państw europejskich,
- unijna grupa zadaniowa ATLAS jest odpowiedzią UE na wyzwania stawiane przez współczesną Europę (i świat), czyli jest odpowiedzią na wzrost zagrożenia terroryzmem, który nie uznaje żadnych granic.

REFERENCES

- Boćkowski D. (2017). Duże centra handlowe jako obiekty potencjalnych ataków terrorystycznych. W: *Securitologia*, 2, 32.
- Czupryński A., Wiśniewski B., Zboina J. (2017). (Red.), *Nauki o bezpieczeństwie. Wybrane problemy badań*, CNBOP-PIB, s. 140.
- Dobrowolska-Opala M. (2019). Zaangażowanie polskiej policji we współpracę międzynarodową. W: *Studia Politologiczne*, 51.
- Florek I. (2021). Europe – a community of values. Contemporary understanding of the idea and heritage of Alcide De Gasperi (Europa – wspólnota wartości. Współczesne rozumienie idei i dziedzictwa Alcide De Gasperiego). W: *Journal of Modern Science*, 1/46, 328 i 326 (DOI: 10.13166/JMS/139659).
- Goździewski L. (2020). Terroryzm jako zjawisko społeczne i zagrożenie światowego bezpieczeństwa. W: *Journal of Modern Science*, 1/44, 216, <https://doi.org/10.13166/jms/125602>, (dostęp: 27.09.2022).
- Jałoszyński K. (2021). *Centralny Pododdział Kontrterrorystyczny Policji „BOA”*, WSPol.
- Jałoszyński K. (2011). *Jednostka kontrterrorystyczna – elementy działań bojowych w systemie bezpieczeństwa antyterrorystycznego*. WSPol.
- Jałoszyński K. (2001). *Pododdział antyterrorystyczny – uzbrojenie i wyposażenie*, Ban Lex, s. 9–10, 40–41.
- Liedel K. (2018). Rozwiązania kontrterrorystyczne w polskiej Policji wobec współczesnych form i metod działania organizacji terrorystycznych. W: *Securitologia*, 1, 67–79.
- Lippay Ch. (2021). *The ATLAS Network. European Special Intervention Units combating terrorism and violent crime*, Stumpf + Kossendey GmbH.
- Olechnowicz M. (2015). Biuro Operacji Antyterrorystycznych KGP. W: *Kwartalnik Policyjny*, 1(32), 79–84.
- Sitko P. (2013). Terroryzm. Rola i miejsce policji w jego zwalczaniu. *Materiały dydaktyczne* 5, 44. Szkoła Policji Katowice.
- Smoleński S. (2022). Dowodzenie w policji – koncepcja zmian w zakresie dowodzenia formacją. W: *Journal of Modern Science*, 1/48, 344, <https://doi.org/10.13166/jms/149874>, (dostęp: 27.09.2022).
- Smoleński S. (2009). Negocjacje policyjne i ich wykorzystanie w działaniach policyjnych jednostek specjalnych. W: *Sily specjalne we współczesnych operacjach*, red. M. Kubiński, AON, s. 53–55.
- Snyder T. (2018). *The Road to unfreedom. Russia, Europe, America*. New York.
- Szumski A. (2018). Udział Polski w europejskich policyjnych inicjatywach kontterrorystycznych i antyterrorystycznych. W: *Dyplomacja i bezpieczeństwo*, nr 1(5)2017/2018, s. 204–205, 212.

AKTY PRAWNE

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o policji, (Dz. U. z 1990 r., nr 30, poz. 179), art. 4 ust. 1 pkt 3.
Zarządzenie nr 26 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 kwietnia 2019 r. w sprawie metod i form działania pododdziałów kontrterrorystycznych policji, (Dz. Urz. KGP, 2019, poz. 47), § 4 ust. 1 i § 5 ust. 1.

NETOGRAFIA

<https://atlas-book.eu/>, (dostęp: 27.09.2022).
https://bmi.gv.at/magazin/2021_09_10/Spezialeinheiten.aspx, (dostęp: 27.09.2022).
<https://epsotraining.eu/wordpress/eu-jobs/2021/06/30/europol-seconded-national-expert-in-the-atlas-support-office-european-counter-terrorism-centre-deadline-extended/>, (dostęp: 27.09.2022).
<https://policja.pl/pol/aktualnosci/182039,Cwiczenia-grupy-ATLAS.html>, (dostęp: 27.09.2022).
<https://sites.google.com/view/xx-leciewsge/strona-glowna>, (dostęp: 27.09.2022).
<https://warsawinstitute.org/counterterrorism-strategies-poland-france/>, (dostęp: 27.09.2022).
<https://wsge.edu.pl/wp-content/uploads/2022/09/Zaproszenie-KONFERENCJA-XX-lecie-WSGE.pdf>, (dostęp: 27.09.2022).
<https://www.csp.edu.pl/csp/aktualnosci/698,ATLAS-podwarszawski-sprawdzian.html>, (dostęp: 27.09.2022).
<https://www.policija.si/eng/newsroom/news-archive/111596-ljubljana-hosts-the-meeting-of-the-atlas-commanders-forum>, (dostęp: 27.09.2022).
<https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/132399,Cwiczenia-grupy-ATLAS.html>, (dostęp: 27.09.2022).
<https://www.special-ops.pl/artykul/trening-i-szkolenie/15152,boa-kgp-u-tek-tycznych-towarzyszy-broni>, (dostęp: 27.09.2022).
<https://www.special-ops.pl/artykul/jednostki-specjalne/14582,boa-kgp-po-czterdzieście>, (dostęp: 27.09.2022).

ENDNOTES

- [^I] Należy zauważyć, że działania Rosji w Ukrainie w roku 2022 nie były „nowym” konfliktem zbrojnym lecz raczej kontynuacją tego, co rozpoczęło się w roku 2014 – więcej na temat: T. Snyder, *The Road to unfreedom. Russia, Europe, America*, New York, 2018.
- [^{II}] Do roku 2019 jednostki kontrterrorystyczne polskiej policji nazywane były jednostkami antyterrorystycznymi, zgodnie z nazewnictwem stosowanym w ówczesnych ustawach, przepisach wykonawczych do nich oraz w aktach wewnętrznego kierowania policji. W niniejszym artykule autor zasadniczo stosuje słownictwo zgodne z aktualnie obowiązującym nazewnictwem tego typu jednostek specjalnych policji – „kontrterrorystyczne”. Słowo: „antyterrorystyczne” używane jest wyłącznie tam, gdzie jest to niezbędne – nazwy własne, tytuły publikacji, itp.
- [^{III}] Jednostki GIPN Francji metropolitarnej w roku 2015 zostały włączone do znanej dzisiaj jednostki RAID, jednostki GIPN terytorialne zamorskie – włączone zostały w roku 2019.
- [^{IV}] W nowej nazwie przekształcanej centralnej jednostki kontrterrorystycznej policji pozostawiono skrót pochodzący od jej poprzedniej nazwy – Biuro Operacji Antyterrorystycznych w skr. BOA, jako wyróżnik stanowiący o rozpoznawalności tej jednostki na arenie międzynarodowej.
- [^V] „głównie” – bo grupa ATLAS to nie tylko same jednostki realizacyjne, to także np. Biuro Wsparcia ATLAS Europejskiego Centrum Zwalczenia Terroryzmu, czy krajowe punkty kontaktowe do spraw wymiany informacji dotyczących policyjnych sił szybkiego reagowania zrzeszonych w grupie ATLAS – rolę takiego punktu w Polsce pełni Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji.